

O NOVÉHO, SOCIALISTICKÉHO ČLOVEKA

Dr. WOLFGANG LOOSE,

Nemecká akadémia vied, oddelenie filozofie, Berlín

(Článok je skrátený diskusný príspevok, ktorý autor predniesol na konferencii v Libliciach.)

Nemecká demokratická republika je na ceste k víťazstvu socializmu. Po položení základov socializmu vytvorením štátu robotníkov a roľníkov vytvorili sa socialistické výrobné vzťahy, v národných podnikoch a poľnohospodárskych družstvách mohla Zjednotená socialistická strana Nemecka na svojom V. sjazde v júli 1958 vytýčiť úlohu doviest socializmus do roku 1965 k úplnému víťazstvu. V tejto novej vývinovej etape najdôležitejšou otázkou je výchova nového človeka, pretože zdokonalenie a všestranný rozvoj výrobných vzťahov, „ktoré vyjadrujú najvladnejší záujem pracujúcich na zvyšovaní produkcie, na raste produktivity práce a tým na ďalšom zvyšovaní životnej úrovne“¹ môže byť zabezpečovaný iba uvedeným konaním robotníckej triedy a všetkých pracujúcich. Výzva V. sjazdu SED k širokému rozmachu kolektívnej socialistickej práce našla tisícokrakú ozvenu v robotníckej triede a medzi inteligenciou.

Keď 3. januára 1959, na začiatku našej sedemročnice, mládežnícka brigáda Nikolaj Mamaj z elektrochemického kombinátu Bitterfeld vyšla s výzvou k socialistickej súťaži o titul Brigáda socialistickej práce s heslom socialisticky pracovať, učiť sa a žiť, a v tom istom závode sa utvorili prvé socialistické pracovné a výskumné kolektívy robotníkov, majstrov a príslušníkov vedecko-technickej inteligencie, vzniklo hnutie, do ktorého sú dnes zapojené desaťtisíce robotníkov, družstevníkov a príslušníkov inteligencie. Brigády socialistickej práce predstavujú vyšší stupeň predošlých foriem socialistického súťaženia, sú zákonným zjavom budovania socializmu a majú svoje korene v politickej moci robotníckej triedy, v socialistických výrobných vzťahoch.

Brigády socialistickej práce nemožno redukovať iba na novú formu socialistického súťaženia. Ony sú širšími formami spoločenského života, v ktorých sa všestranne rozvíja a uplatňuje nevyčerpatelná tvorivá sila a socialistické vedomie od vykorisťovania a útlaku oslobodenej robotníckej triedy a jej spojencov.

„Socialistické brigády a kolektívy sú výrazom zákonných spoločenských premien ďalekého dosahu, ktoré vychádzajú z nového pomeru pracujúcich k práci a k robotnícko-roľníckej moci, a ktoré krok za krokom obsiahnu celý život pracujúcich a menia ho v procese výchovy a sebaučiny.“²

¹ Walter Ulbricht, *Boj o mier, za víťazstvo socializmu, za národné obrodenie Nemecka ako mierumilovného demokratického štátu*, Berlín 1958, s. 78.

² Walter Ulbricht, *Sloboda, veda a socializmus*, Berlín 1959, s. 21.

Brigády a kolektívy socialistickej práce sú spoločenské formy, v ktorých sa zvyrazňuje jednota politiky, ekonómie a kultúry v socializme. Tým, že sa zapájajú všetci pracujúci do vedenia socialistickeho hospodárstva a celého spoločenského života bezprostrednou účasťou na riešení všetkých otázok socialistickej výstavby, rozvíja sa socialistická demokracia v stále rastúcej miere. V brigádach a kolektívoch socialistickej práce nerozvíjajú sa iba socialistické spoločenské vzťahy medzi pracujúcimi v práci. Pretože v týchto brigádach a kolektívoch je nerozlučne spojená socialistická práca, učenie sa a socialistický život, vznikajú tu skutočne kolektívne vzťahy medzi ľuďmi vo všetkých oblastiach spoločenského života. V nich v boji proti prežitkom kapitalistického spôsobu myslenia a konania, v boji proti individualizmu a egoizmu utvára sa nový socialistický spôsob práce, žitia a myslenia.

V brigádach a kolektívoch socialistickej práce sa postupne prekonáva rozdiel medzi telesnou a duševnou prácou. Spolupráca robotníkov, technikov, inžinierov a vedcov sa dostáva v nich na vyšší stupeň, vedu zameriava ešte bezprostrednejšie na problémy nastolované výrobou a vytvárajú sa predpoklady, aby sa výsledky výskumu vedcov rýchlejšie zaviedli do výroby a hnutie novátorov, vynálezcov a racionalizátorov dostáva sa na vyššiu úroveň.

„Stále väčší vplyv na boj o svetovú úroveň výrobkov a technológie získavajú novátori, racionalizátori a vynálezcovia. V tomto boji o svetovú úroveň sa prostredníctvom priateľskej spolupráce s technickou inteligenciou utvára typ robotníka-výskumníka. Takého robotníka-výskumníka nachádzame na všetkých stupňoch vývinu, v dielni, v laboratóriu a pri presadzovaní nových technologických skúseností. Robotník-výskumník predstavuje bezprostredný vzájomný vzťah medzi výskumom a praxou. Robotník-výskumník je typom nového človeka, ku ktorému smeruje naša mládež a ktorý bude rozhodne určovať budúcnosť našej výroby vo všetkých jej častiach.“

Robotnícki výskumníci sú ľudia, „ktorí vynakladajú svoje sily na majstrovské zvládnutie techniky, ktorí sú plní tvorivého nepokoja, ktorí odvážne kráčajú ešte nevyšliapanými cestami výroby a svojimi zlatými rukami a bohatstvom nápadov obohacujú vedu a techniku“.³

Z uvádzaných hlavných črt brigád a kolektívov socialistickej práce vyplývajú tieto dôležité konštatovania:

1. Brigády socialistickej práce, socialistické pracovné a výskumné kolektívy obsahujú v sebe všetky činitele socialistickeho spoločenského prerodu. Majú veľký ekonomický, politický a kultúrny význam a sú to konkrétne formy, ktoré vyrástli z más pod vedením strany, robotníckej triedy, kde sa uskutočňuje a overuje formovanie socialistickeho človeka.

2. Brigády socialistickej práce, pracovné a výskumné kolektívy predstavujú zárodok komunistickej spoločnosti. Pretože pracujúci v nich pracujú na základe najnovších poznatkov vedy a techniky, začína rozvoj tvorivej samostatnosti, seba výchovy a seba-kontroly v celom spoločenskom a osobnom živote už v terajšej vývinovej etape boja za víťazstvo socializmu, vznikajú základné črty komunizmu. V nich sa súčasne overuje v praxi téza marxizmu, že komunizmus nie je oddelený od socializmu čínskym múrom, ale z neho vyrastá.

Rozvoj hnutia brigád a kolektívov socialistickej práce, zapájanie ďalších pracujúcich ako aj systematické zvyšovanie úrovne týchto brigád, stavia pred socialistickú spoločnosť, ako aj jej vedúcu silu — marxisticko-leninskú stranu stále nové problémy. Z toho vyvstávajú aj pred filozofmi v NDR veľké úlohy, vyžadujúce tvorivú aplikáciu mar-

³ Programové vyhlásenie predsedu štátnej rady NDR pred ľudovou snemovňou 4. októbra 1960, Berlín 1961, s. 49.

xizmu-leninizmu, ako aj jeho ďalšie rozvíjanie teoreticko-filozofickým zovšeobecnením skúseností z praxe. Ak tu spomenieme niektoré úlohy, samozrejme, môže ísť iba o naznačenie niektorých problémov.

Brigády a kolektívy socialistickej práce sú vyjadrením socialistickeho uvedomenia a sú najlepšou spoločenskou formou, kde sa toto uvedomenie ďalej rozvíja. V nich sa potvrdzuje marxisticko-leninská téza o tom, že socialisticke uvedomenie sa vyvíja len účasťou na výstavbe socializmu a uvedomelým rozhodom s prežitkami kapitalistickej minulosti. Spoločenská prax nabáda filozofov, aby neostávali iba pri všeobecnom konštatovaní, že zmeny v spoločenskom bytí vedú k zmenám spoločenského vedomia. Prax žiada od filozofov, aby skúmali, ako sa uskutočňuje vývin socialistickeho vedomia v rôznych triedach, vrstvách a skupinách týchto tried a vrstiev socialistickej spoločnosti. Je teda prvoradou úlohou skúmať formovanie socialistickeho vedomia robotníckej triedy, roľníctva, technickej, vedeckej, umeleckej, pedagogickej, lekárskej inteligencie a osvetľovať dialektiku emocionálneho a racionálneho. Splnenie tejto úlohy znamená dôležitý prínos marxistických filozofov pre víťazstvo socializmu, pretože socialistický spoločenský poriadok silnie, upevňuje sa a svoju prevahu nad kapitalizmom všestranne zvyšuje iba natolko, nakoľko sa *všetci* pracujúci *uvedomele* zúčastňujú na výstavbe a riadení skutočného humanistického spoločenského poriadku.

Druhou dôležitou úlohou, ktorá vyplýva z rozvoja brigád a kolektívov socialistickej práce, je skúmanie úlohy a vzťahu materiálnych a morálnych podnetov v socialistickej práci. Spoločenská prax už dávnejšie ukazuje, že sám princíp materiálnej zainteresovanosti bez socialistickeho presvedčenia nevedie k socialistickeму uvedomeniu, ale naopak — použitý falošne a schematicky — môže ho brzdiť a aj brzdí. Toto všeobecné poznanie dnes však už nepostačuje. Vývin socialistických pracovných kolektívov a vytváranie skutočných kolektívnych vzťahov medzi pracujúcimi vyžaduje porozmýšľať o tom, ako treba dnes použiť princíp materiálnej zainteresovanosti. Aby nedošlo k nedorozumeniu: nejde o to, či tento princíp použiť, ale *ako* ho použiť. Všeobecne sa nadpriemerná práca nejakého kolektívu alebo cechu odmeňovala tak, že poskytnutá prémie sa rozdelila medzi členov individuálne, podľa ich individuálneho výkonu. Je to nepochybne správne, ak účasť na nadvýkone je rozličná. Jednako sa však ukazuje u najvyspelejších brigád, že nadpriemerný výkon kolektívu sa umožňuje iba nadpriemernými výkonmi každého jednotlivca.

Je aj v tomto prípade správne použiť princíp materiálnej zainteresovanosti v starej forme? Nebrzdí stará forma ďalšie upevňovanie kolektívu? Je ohľad na výkon pri rozdeľovaní prémie výrazom rovnostárstva? Netreba tu hľadať novú formu ako použiť princíp materiálnej zainteresovanosti, alebo existujú iné podnety ako upevňovať socialisticke spoločenské vzťahy? Všetky tieto problémy, ktoré vznikli s rozvojom brigád a kolektívov socialistickej práce treba riešiť urýchlene, aby sa nebrzdil ich ďalší rozvoj.

Tieto úvahy môžu mať v podstate iba informatívny charakter a môžu oboznámiť iba s ohraničeným úsekom práce marxistických filozofov NDR. Zrejme sa však ukazuje, že je potrebné prehĺbiť a rozvinúť spoluprácu medzi filozofmi socialisticých krajín, najmä medzi filozofmi NDR a ČSSR, aby sa úlohy postavené socialisticou praxou mohli riešiť rýchlejšie a dôkladnejšie ako dosiaľ.

Preložil J. Kocka